

Nowe trendy w diagnozie specyficznych zaburzeń uczenia się. Specyficzne zaburzenia językowe u dzieci.

"Co to jest SLI?"

SLI to skrót od angielskiego terminu specific language impairment. Został on przetłumaczony na język polski jako **specyficzne zaburzenie językowe**.

Dzieci z SLI wykazują swoiste trudności w przyswajaniu języka ojczystego przy dostatecznym opanowaniu innych sprawności poznawczych i motorycznych. Oznacza to, że występujący u nich **znaczący deficyt językowy** nie jest spowodowany: nieodpowiednią do wieku sprawnością narządów artykulacyjnych, takich jak np. język, podniebienie czy wargi; □ zaburzeniami słuchu; □ chorobami ośrodkowego układu nerwowego; □ zaburzeniami emocjonalnymi; □ zaniedbaniami środowiskowymi.

Dzieci z SLI wykazują przynajmniej przeciętny poziom rozwoju intelektualnego, tzn. w niewerbalnych testach inteligencji osiągają wynik podobny do większości rówieśników.

Co to znaczy „deficyt językowy”?

Jeśli dziecko w zakresie kompetencji językowej nie wykazuje się umiejętnościami charakterystycznymi dla większości dzieci w tym samym wieku, mówimy o deficytach w tym względzie.

Czy SLI jest tym samym co „opóźniony rozwój mowy”?

Nie. Nie zawsze opóźnienie rozwoju mowy prowadzi do wystąpienia SLI. Może się zdarzyć, że dziecko, które w wieku 2,5 lat wypowiada zaledwie kilka lub kilkanaście słów, za parę miesięcy będzie używało wielu różnych form językowych podobnie jak jego rówieśnicy – nastąpi u niego tak zwany „późny rozkwit mowy”. Takie opóźnienie nie jest zaburzeniem, a jedynie pewną dysharmonią rozwojową, która nie będzie miała negatywnego wpływu na dalszy rozwój dziecka. Jednak część dzieci z opóźnionym rozwojem mowy, mimo pewnych postępów, w dalszych latach nadal będzie wykazywać deficyty językowe, a ich mowa będzie się rozwijać nieprawidłowo. To są właśnie dzieci z SLI. U nich także obserwujemy zmiany rozwojowe – postępy w przyswajaniu nowych słów i tworzeniu nieco bardziej złożonych wypowiedzi. Jeśli jednak porównamy poziom ich rozwoju językowego z poziomem rówieśników, to okaże się, że jest on ciągle istotnie niższy, a język znacznie uboższy. Takiego porównania powinien dokonywać specjalista.

Jeśli dziecko, u którego stwierdzono opóźniony rozwój mowy, zaczęło sprawniej posługiwać się językiem, to niekoniecznie musi oznaczać, że nadrobiło opóźnienie. Deficyty językowe często mają postać utajoną, nie zawsze są widoczne.

Może się też zdarzyć, że opóźnienie rozwoju mowy jest związane z jakimś innym zaburzeniem, np. niedosłuchem, chorobami ośrodkowego układu nerwowego, autyzmem, niepełnosprawnością intelektualną. Może być również wynikiem poważnych zaniedbań środowiskowych. Wówczas nie diagnozuje się u dziecka SLI.

W jakim wieku musi być dziecko, by można było u niego rozpoznać SLI?

W większości krajów na świecie diagnozę SLI stawia się dopiero, gdy dziecko ukończy 4 lata. Wcześniej – pomiędzy 3 a 4 rokiem życia – mówimy raczej o ryzyku wystąpienia SLI, choć jednocześnie musimy pamiętać, że szanse na to, aby u dziecka z opóźnionym rozwojem mowy nastąpił jej samoistny późny rozkwit maleją wraz z wiekiem. Dlatego warto zgłosić się do specjalisty wcześniej, nawet zanim dziecko skończy 3 lata, a nie czekać na ewentualne samoistne wyrównanie deficytu. To pozwoli na udzielenie dziecku pomocy, a także na zmniejszenie niepokoju rodziców.

Jak się komunikują dzieci z SLI?

Dzieci z SLI to grupa niejednorodna pod względem rodzaju i nasilenia objawów zaburzeń. W wieku przedszkolnym niektóre z nich porozumiewają się głównie za pomocą gestów i onomatopei

(wyrazów dźwiękonaśladowczych), inne używają kilku słów o specyficznym brzmieniu. Jeszcze inne formułują trzy-, czterowyrazowe zdania, ale są one wadliwie skonstruowane i zawierają dużo błędów gramatycznych. Wśród starszych dzieci z SLI (w wieku szkolnym) także możemy zaobserwować duże zróżnicowanie w sferze funkcjonowania językowego. Są wśród nich takie, u których najbardziej oczywiste dla otoczenia są zaburzenia dotyczące artykulacji (wymowy), a mniej zauważalne, choć możliwe do stwierdzenia przez specjalistów, problemy ze składnią (konstruowaniem zdań) czy z użyciem odpowiednio odmienionych form wyrazów w wypowiedziach (odmianą wyrazów). Inne dzieci z SLI mogą mówić w miarę poprawnie pod względem gramatycznym, choć używają raczej prostego języka, natomiast wykazują szczególne trudności w rozumieniu dłuższych, bardziej skomplikowanych zdań. Zaś dla niektórych najbardziej problematycznym obszarem jest semantyka (znaczenie słów i zdań), co przejawia się w trudnościach z doбором właściwych słów.

Dzieci z SLI mogą mieć problemy w każdym aspekcie komunikacji językowej: doborze słów, rozumieniu i tworzeniu zdań, poprawnej wymowie, odróżnianiu wyrazów podobnie brzmiących, układaniu opowiadań czy stosowaniu odpowiednich form w różnych sytuacjach społecznych. Natężenie problemów w każdym z tych obszarów może być jednak znacząco różne.

Jak rodzic może pomóc dziecku z SLI?

Spróbuj dostosować swój język do możliwości Twojego dziecka:

- Mów nieco wolniej niż zazwyczaj. Dzieciom z SLI trudno przychodzi nadążanie za potokiem słów.
- Używaj prostych, krótkich zdań.
- Sprawdzaj, czy dziecko rozumie, co mówisz.
- Gdy dziecko tworzy niepoprawne gramatycznie zdania, staraj się przeformułować je tak, aby zlikwidować błędy, ale nie rób tego w formie poprawiania dziecka ani nie wymagaj od niego powtarzania.
- Rozwijaj krótkie wypowiedzi dziecka, dodając jedno, dwa słowa.
- Nowe, trudne słownictwo zawsze objaśniaj, ale w prosty sposób.
- Upewnij się, że dziecko rozumie używane przez Ciebie powiedzenia i metafory.
- Nie trać cierpliwości, kiedy dziecko długo się zastanawia nad wypowiedzią. Daj mu czas. Niekiedy (ale nie za często) możesz dyskretnie doradzić, co mogłoby powiedzieć w danej sytuacji
- Nie denerwuj się na dziecko. To nie jego wina, że nie może się wypowiedzieć lub nie rozumie, co się do niego mówi. Staraj się „wejść w skórę” swojego dziecka – choć przez chwilę spróbuj odegrać rolę osoby, która chciałaby przekazać swoje uczucia, myśli i potrzeby bez dostatecznych kompetencji językowych. Zrozum, jakie to frustrujące, kiedy nie możesz się skutecznie komunikować z innymi ludźmi! □
- Wzmacniaj mocne strony Twojego dziecka. Daj mu szansę na rozwijanie talentów i osiąganie sukcesów. Jeśli Twoje dziecko ma hobby (lubi np. sport lub rysowanie), stwarzaj mu jak najwięcej okazji do rozwijania go. Jeśli jeszcze nie wie, co je interesuje, pomóż mu to odkryć. Sukcesy w ulubionej dziedzinie będą dla dziecka źródłem radości i podniosą jego samoocenę. □
- Staraj się okazywać swojemu dziecku bezinteresowną miłość bez względu na jego postępy w problemowych obszarach rozwoju.

Jak nauczyciel może pomóc dziecku z SLI?

W pracy z uczniami z SLI szczególnie ważne jest:

1. Poznanie zainteresowań dziecka, jego zdolności, możliwości. Dzieci z SLI miewają nietypowe pasje, mogą mieć pogłębioną wiedzę na wybrane tematy, niekoniecznie objęte programem nauczania. Czasem mają też duże zdolności plastyczne, muzyczne, konstrukcyjne bądź matematyczne. Warto poświęcić uwagę i pomóc dziecku w rozpoznaniu jego zdolności, umożliwieniu mu ich rozwijania i wykorzystywania, zaprezentowania w różnych sytuacjach.
2. Umożliwienie dziecku dochodzenia do właściwych rozwiązań własnymi sposobami. Dzieci z zaburzeniami językowymi rozwijają niekiedy nietypowe formy rozumowania (oparte np. na

wyobrażeniowym, przestrzennym przetwarzaniu informacji). Ważne jest, aby potrafiły je skutecznie stosować.

3. Wykorzystywanie w przekazie informacji wszelkich pozawerbalnych pomocy: ilustracji, wykresów, filmów, animacji, eksperymentów itp. Lepiej poznawszy dziecko, nauczyciel będzie wiedział, jak najskuteczniej przekazać mu wiedzę.

4. Zwracanie uwagi, czy dziecko dobrze rozumie pytanie, polecenie, treść zadania. Często błędna odpowiedź lub niewłaściwe wykonanie ćwiczenia nie wynika z braku wiedzy czy umiejętności, lecz z tego, że dziecko nie rozumie, czego się od niego wymaga. Czasem proste przeformułowanie pytania pomaga mu w udzieleniu poprawnej odpowiedzi.

5. Pomoc w zrozumieniu przekazu werbalnego – wskazywanie dziecku kluczowych punktów w treści zadania, objaśnianie szczególnie złożonych lub niejednoznacznych sformułowań.

6. Uwzględnianie w procesie wystawiania oceny obiektywnego uwarunkowania pojawiających się w wypowiedzi dziecka błędów stylistycznych, gramatycznych, nieadekwatnego użycia wyrazów i w miarę możliwości nieobniżanie ocen z tego powodu.

Specyficzne zaburzenie językowe ma wpływ nie tylko na efektywną komunikację i naukę, ale także na zachowanie dziecka i na jego relacje społeczne. Dziecko z SLI podczas lekcji może być ciche i wycofane lub przeciwnie – głośne, niegrzeczne, niezdyscyplinowane. Dodatkowo może mieć trudności w nawiązywaniu kontaktów z rówieśnikami, unikać ich bądź popadać w konflikty.

Opracowała: Dorota Zemła – pedagog, logopeda w PPP-3, na podstawie materiałów pokonferencyjnych.

Zachęcamy do odwiedzenia strony poświęconej konferencji: www.dysleksja.sli.ibe.edu.pl